

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ
3/2013

гр.София, 19 декември 2013 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска колегия, в съдебно заседание на 28 ноември 2013 г. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на Общото събрание на
Гражданска колегия,

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС
и ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия :
КРАСИМИР ВЛАХОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ: ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА
ТАНЯ МИТОВА
ПЛАМЕН СТОЕВ
БОЙКА СТОИЛОВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА	21. МАРИО ПЪРВАНОВ
2. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	22. ЕМИЛ ТОМОВ
3. ТЕОДОРА НИНОВА	23. СВЕТЛА ДИМИТРОВА
4. НАДЕЖДА ЗЕКОВА	24. БОНКА ДЕЧЕВА
5. НАДЯ ЗЯПКОВА	25. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
6. ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА	26. ЖИВА ДЕКОВА
7. БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА	27. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА
8. СТОИЛ СОТИРОВ	28. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА
9. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	29. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
10. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА	30. ВАСИЛКА ИЛИЕВА
11. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ	31. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА
12. СВЕТЛА ЦАЧЕВА	32. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
13. СТОЙЧО ПЕЙЧЕВ	33. ОЛГА КЕРЕЛСКА
14. ВЕСКА РАЙЧЕВА	34. ЗОЯ АТАНАСОВА
15. ЗЛАТКА РУСЕВА	35. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
16. ДИЯНА ЦЕНЕВА	36. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
17. МАРИЯ ИВАНОВА	37. БОРИС ИЛИЕВ
18. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА	38. ДИАНА ХИТОВА
19. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА	39. БОЯН ЦОНЕВ
20. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА	40. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА

41. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ
42. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА

43. ЛЮБКА АНДОНОВА
44. ГЕРГАНА НИКОВА

при участието на секретаря Борислава Лазарова
постави на разглеждане тълкувателно дело № 3 по описа за 2013 г. на ОСГК,
докладвано от съдията **СВЕТЛАНА КАЛИНОВА**

Председателят на Върховния касационен съд на основание чл.128, ал.1 от Закона за съдебната власт въз основа на предложение на заместник-председателя и ръководител на ГК на ВКС е направил предложение до Общото събрание на Гражданската колегия да постанови тълкувателно решение по следните въпроси, свързани с делбеното производство, по които е налице противоречива практика на състави на ВКС:

1. Допустим ли е самостоятелен иск за установяване нищожност на договор за доброволна делба по чл.75, ал.2 ЗН?

2. Нищожен ли е договорът за доброволна делба, при който насрещната престация е алеаторна уговорка?

3. Може ли лице, придобило права по време на първата фаза на делбения процес след предявяване на иска за делба, да участва като главна страна в процеса в отклонение от правилото на чл.121, ал.2, изр.2 ГПК/отм./, респ. чл.226 ГПК?

4. Какво е правното значение и последици при липса на прието наследство по опис в производството по иск по чл.30, ал.1 ЗН за възстановяване на накърнена запазена част, насочен спрямо лице, което не е от кръга на лицата, призовани към наследяване?

5. За значението на приемането на наследството по опис, извършено след срока по чл.61, ал.1 ЗН, но вписано в особената книга на съда?

Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд за да се произнесе по поставените въпроси, съобрази следното:

1. Съгласно чл.75, ал.2 от Закона за наследството когато делбата е извършена без участието на някой от сънаследниците, тя е изцяло нищожна. Неучаствалите в делбата съсобственици разполагат с възможност, позовавайки се на нищожността на извършената без тяхно участие делба, да предявят нов иск за делба, посредством който да упражнят правото си да искат прекратяване на съсобствеността. Въпросът дали е възможно неучаствалите в делбата съсобственици да предявят самостоятелен иск за установяване нищожността на сключения без тяхно

участие договор за доброволна делба обаче се решава противоречиво от различни състави на ГК на ВКС. Според едното становище самостоятелен иск за установяване нищожност на договор за доброволна делба по чл.75, ал.2 ЗН е недопустим. Според другото разбиране е допустимо искът за установяване нищожност на договор за доброволна делба по смисъла на чл.75, ал.2 ЗН да бъде предявен самостоятелно в отделно исково производство.

ОСГК приема за правилно второто становище, като съображенията за това са следните:

Неучаствалите в делбата съсобственици разполагат не само с правото да искат прекратяване на съсобствеността, но и с правото да продължат да ползват съсобственото имущество съобразно правата си, вкл. да извличат плодовете от съсобствената вещ, да ползват тази вещ /да си служат с нея/, да се разпореждат с дела си в полза на друг съсобственик или на трето лице по реда и при условията, при които законът допуска това. За упражняването на тези права е необходимо да бъде внесена яснота и безспорност в отношенията между съсобствениците досежно съществуването на съсобствеността. И за да не се налага при всеки нов спор да се заявява довод за нищожност на делбата, доколкото произнасянето на съда по този довод в предходен процес няма да се ползва със сила на пресъдено нещо, следва да се признае правото на неучаствалия в делбата съсобственик да установи нищожността на тази делба по съдебен ред в самостоятелно исково производство. Решението по така предявения иск ще се ползва със сила на пресъдено нещо и ще внесе яснота и безспорност в бъдещите отношения на участниците в съсобствеността по повод упражняване правата на всеки един от тях върху съсобственото имущество.

2. Съгласно чл.18 ЗЗД договорите за прехвърляне на собственост или за учредяване на други вещни права върху недвижими имоти трябва да бъдат извършени с нотариален акт. Разпоредбата на чл.35, ал.1 ЗС обаче предвижда специална форма за действителност на договор за доброволна делба на недвижими имоти. Съгласно тази разпоредба доброволната делба на движими вещи на стойност над 50 лв., както и на недвижими имоти, трябва да бъде извършена писмено с нотариално заверени подписи. С оглед на така установеното различие досежно формата за действителност и на особеностите на договора за доброволна делба, в практиката се поставя въпросът за начина, по който е допустимо да се уговаря извършването на уравнието на дяловете при доброволното поделение на съсобствено имущество. Въпросът за възможността съсобственикът, в чийто дял се поставя недвижим имот, да поеме задължение за гледане и издръжка на друг съделител вместо имотно или парично уравнение на дяловете, се решава противоречиво от различни състави на ГК на ВКС. Според едното становище договорът за доброволна делба, в който не е уговорено парично уравнение на

дяловете, а е налице алеаторна уговорка, е нищожен, ако не е сключен в предвидената в чл.18 ЗЗД нотариална форма. Според другото становище договорът за доброволна делба, сключен в писмена форма с нотариално заверени подписи, с който в дял на един от съсобствениците е поставен недвижим имот срещу поемане на задължение за издръжка и гледане като уравнение дела на друг съсобственик, не е нищожен.

ОСГК намира за правилно второто становище, като съображенията за това са следните:

Договорът за доброволна делба представлява самостоятелен вид договор, целта на който е всеки съсобственик да получи реален дял от съсобственото имущество, доколкото това е възможно, срещу което и останалите съсобственици при възможност получават такъв реален дял, максимално близък по стойност на стойността на дела им в съсобствеността. Ако всеки от съсобствениците получи реален дял, съответстващ на стойността на дела му в съсобствеността или при минимално несъответствие е постигнато съгласие за уреждане на отношенията, допълнително уравнение на дяловете не е необходимо. Ако обаче стойността на получения от някой от съсобствениците реален дял значително се различава от стойността на дела му в съсобствеността, договорът за доброволна делба, респ. съдебната делба-спогодба, следва да съдържа и клауза за начина, по който се извършва уравняването. Законът не установява императивно изискване за вида на дължимото уравнение при постигнато съгласие между съсобствениците за доброволно поделение на съсобствено имущество с договор за доброволна делба или съдебна делба-спогодба, макар в чл.69,ал.2 ЗН да е предвидено, че неравенството в дяловете при делбата се изравнява с пари или имот. Не съществува пречка неравенството в дяловете да бъде изравнено като един от съсобствениците поеме задължението да гледа и издръжка друг съсобственик. Договорът, респ. съдебната делба-спогодба ще породи предвиденото в закона и целяно от страните вещно-правно действие, ако е сключен в предвидената в чл.35, ал.1 ЗС писмена форма с нотариална заверка на подписите.

Общото събрание на Гражданската колегия на ВКС намира, че т.8, буква "б" на Постановление №7 от 28.11.1973г. на Пленума на ВС не намира приложение в хипотезата на одобряване на съдебна спогодба за делба с поемане на задължение за издръжка и грижи. В постановлението е уредена хипотеза на излизане извън предмета на делото за делба.

3. Съгласно чл.226, ал.2, изр.второ ГПК /чл.121, ал.2, изр.второ ГПК-отм./, ако в течение на производството спорното право бъде прехвърлено върху друго, приобретателят може да замести своя праводател само при условията на чл.222 ГПК /чл.117, ал.1 ГПК-отм./, т.е. само със съгласието на двете страни и на лицето, което встъпва като страна по делото. Ако такова съгласие не бъде постигнато, делото следва своя ход между първоначалните страни, като приобретателят може да встъпи или да бъде привлечен в

делото като трето лице, но постановеното решение във всички случаи съставлява пресъдено нещо и спрямо приобретателя. Противоречиво разрешаван от различни състави на ГК на ВКС е въпросът дали това правило намира приложение и в делбеното производство и какви са правните последици от извършеното в хода на производството разпореждане. Според едното становище, разпоредбата на чл.226, ал.2, изр.второ ГПК /чл.121, ал.2, изр. второ ГПК-отм./ намира приложение, ако исковата молба за делба е вписана. Ако исковата молба за делба не е вписана и спорното право е прехвърлено преди вписването на исковата молба, съдът може, в изпълнение на задължението си да следи служебно за участието на всички съсобственици в делбата като задължителни другари, да конституира в процеса приобретателя, ако той желае да встъпи като главна страна въпреки несъгласието на останалите страни. Според друго разбиране при извършено разпореждане със спорното право от съсобственик /съделител/ в полза на друго лице в хода на делбеното производство във фазата по допускане на делбата, се прилагат разпоредбите на чл.226, ал.2, пр.2 ГПК /респ. чл.121, ал.2, изр.2 ГПК-отм./, като приобретателят може да замести прехвърлителя само със съгласието на страните. Според това становище обаче предвид разпоредбите на чл.226 и чл.228 ГПК съдът следва да зачете материалноправния ефект на прехвърлителната сделка и да постанови извършване на делбата между лицата, които се легитимират като съсобственици към момента на постановяване на решението и ако приобретателят по сделката не е конституиран като страна, съдът следва да отхвърли иска за делба. Според друго становище в делбата следва да участват действителните участници в имуществената общност, макар да е налице придобиване на права след предявяване на иска, т.е. чл.226 ГПК /чл.121 ГПК-отм./ не намира приложение в делбеното производство и участието на последващия приобретател е задължително, като съдът следва да конституира лицето, придобило имота и с решението си по съществуването на спора да заяви дали признава или отрича неговите права като собственик, респ. съсобственик.

ОСГК приема за правилно, че при извършено разпореждане със спорното право от съсобственик /съделител/ в полза на друго лице в хода на делбеното производство във фазата по допускане на делбата, се прилагат разпоредбите на чл.226 ГПК /чл.121 ГПК-отм./. Лице, придобило права по силата на разпоредителна сделка по време на първата фаза на делбения процес след предявяване на иска за делба, може да участва като главна страна в производството като замести своя праводател със съгласието на всички съделители или да встъпи главно по реда на чл.225 ГПК /чл.181 ГПК/отм./ в първа или във втора фаза на производството. След влизане в сила на решението по допускане на делбата във фазата по извършването приобретателят участва чрез своя процесуален субституент /прехвърлителя/, ако не изрази воля да встъпи в процеса като подпомагача страна или по реда на чл.225 ГПК /чл.181 ГПК/отм./. Приобретателят ще

бъде обвързан от решението по извършване на делбата независимо от това дали е встъпил в производството, заместил е прехвърлителя или е участвал в производството чрез своя процесуален субституент. Съсобствеността ще се счита прекратена и по отношение на него, независимо в чий дял ще се падне имотът. Съображенията за това са следните:

Както е прието и в т.1 на ППВС № 4/30.10.1964 г., макар делбата да е особено исково производство, не съществува основание разпоредбата на чл.121 ГПК /отм./, респ. чл.226 от действащия ГПК да не се прилага и в случаите, когато в течение на делбеното производство някой от съделителите прехвърли притежавания от него дял в полза на трето на съсобствеността лице. Глава 29 ГПК /глава 28 ГПК-отм./ не съдържа специални правила досежно конституирането на страните в това производство. Приложение следва да намерят общите правила на ГПК, уреждащи процесуалноправното положение на страните при извършено в хода на производството разпореждане с правото, предмет на делбата.

Макар прехвърлянето на дела да променя носителя на правото на собственост, според установеното в чл.226, ал.1 ГПК /чл.121, ал.1 ГПК-отм./ процесуално правило, делото продължава своя ход между първоначалните страни, като по реда на чл.226, ал.2, изр.второ ГПК /чл.121, ал.2, изр. второ ГПК-отм./ приобретателят може да замести своя праводател само със съгласието на всички съделители и на лицето, което встъпва като страна по делото. Ако подобно съгласие не бъде постигнато, делото продължава своя ход с участието на първоначалните съделители - прехвърлителят участва в процеса като процесуален субституент на приобретателя, като процесуалната му легитимация произтича от самия закон.

Прехвърлянето на идеална част от съсобствен имот в хода на делбеното производство представлява правомерно, разрешено от закона действие, тъй като с предявяването на иска за делба съделителите не губят правото си да се разпореждат с притежавания от тях дял, вкл. и когато исквата молба е вписана. Конституирането на приобретателя наред с прехвърлителя обаче не е необходимо, тъй като прехвърлителят участва като процесуален субституент на приобретателя, процесуалната му легитимация произтича от самия закон, въпреки че не е носител на материалното право и съгласно чл.226, ал.3 ГПК /чл.121, ал.3 ГПК-отм./ постановеното решение във всички случаи ще съставлява пресъдено нещо както за съделителите, така и спрямо приобретателя по въпросите дали имотът е съсобствен между съделителите и какви са делбените им права, като признатите на прехвърлителя права ще се считат за права на приобретателя.

С решението по допускане на делбата съдът се произнася по въпросите между кои лица и за кои имоти следва тя да бъде извършена, както и каква е частта на всеки съделител. Ако приобретателят замести своя

праводател със съгласието на всички съделители, то с решението по допускане на делбата ще бъде признато неговото право да участва при извършването на делбата. Ако обаче съгласие за заместване не бъде постигнато, с решението по допускане на делбата ще бъде признато правото на прехвърлителя да участва във втората фаза на делбеното производство и силата на пресъдено нещо ще обвърже както участващите в делбеното производство, така и приобретателя, вкл. и в отношенията помежду им по тези въпроси. В отношенията между приобретателя и прехвърлителя обаче от материалноправна гледна точка правата върху валидно прехвърлената идеална част от имота ще се считат права на приобретателя, поради което във фазата по извършване на делбата прехвърлителят ще участва като процесуален субституент на приобретателя. С влизане в сила на решението по извършване на делбата съсобствеността ще се счита прекратена и спрямо приобретателя, независимо в чий дял се е паднал имотът. Ако предмет на делбата е само един имот и той бъде поставен в дял на прехвърлителя, вещноправните последици на решението ще настъпят в правната сфера на приобретателя, а ако имотът бъде поставен в дял на друг съделител, приобретателят ще има правото да получи дължимите за уравниение на дяловете суми, присъдени на прехвърлителя. Ако предмет на делбата са няколко имота и имотът, част от който е била прехвърлена в хода на делбеното производство се падне в дял на прехвърлителя, вещноправните последици на решението по извършване на делбата ще настъпят в правната сфера на приобретателя. Ако обаче този имот се падне в дял на друг съделител, приобретателят ще има правото да претендира връщане на даденото по договора от прехвърлителя-чл.192 ЗЗД. Вещноправните последици на решението по извършване на делбата във всички случаи ще настъпят и спрямо приобретателя, дори същият да не е взел участие в делбеното производство като главна страна, вкл. и когато прехвърлянето на спорното право е останало неизвестно за съда.

Като лице, притежаващо самостоятелни права върху имуществото, предмет на делбата, приобретателят може да встъпи в делото и по реда на чл.225 ГПК /чл.181 ГПК/отм./. Така той ще може да упражни лично правото си да участва в производството по прекратяване на съсобствеността и да получи припадащия му се дял от делбеното имущество, включително като защити становището си за начина на прекратяване на съсобствеността.

4.Съгласно чл.30, ал.2 ЗН когато наследникът, чиято запазена част е накърнена, упражнява правото си да иска възстановяването ѝ спрямо лица, които не са наследници по закон /не са призовани към наследяване/, е необходимо същият да е приел наследството по опис. Противоречиво разрешаван от различни състави на ГК на ВКС е въпросът какво е правното значение и какви са правните последици при липса на прието наследство по опис. Според едното от становищата описът има само доказателствено значение относно вида и обема на оставеното в наследство имущество от завещателя, респ. дарителя. Нормата на чл.30, ал.2 ЗН не предполага

приемането на наследството по опис като процесуална предпоставка за упражняване правото да се иска възстановяване на запазената част от наследника, накърнена със завещание или дарение. Според другото разбиране приемането на наследството по опис е елемент от основанието за възникване на правото да се иска възстановяване на запазена част спрямо лице, което не е призовано към наследяване.

ОСГК приема за правилно, че приемането на наследството по опис е материална предпоставка за реализиране правото да се иска възстановяване на запазена част от наследството спрямо заветник или надарен, който не е призован към наследяване. Съображенията за това са следните:

Съставянето на опис на наследственото имущество има за последица отграничаване на имуществото, което наследодателят е притежавал към момента на своята смърт от имуществото на призованите към наследяване лица. В този смисъл самият опис има само доказателствено значение досежно обема на оставеното в наследството имущество и може да бъде съставен по искане на посочените в чл.554 ГПК лица, т.е. правото да се иска съставяне на опис на наследственото имущество принадлежи не само на призования към наследяване.

Приемането на наследството по опис обаче е съвършено различно по своето естество и правни последици правно действие, което има за цел да ограничи отговорността на приелия наследството по опис за задълженията на наследодателя, вкл. и задълженията по завет, само до стойността, която се покрива от наследственото имущество и в този смисъл следва да бъде правено разграничение между самия опис на наследственото имущество и приемането на наследството по опис. Приемането на наследството по опис изисква всъщност два формални акта - да бъде съставен опис на наследството и да бъде направено заявление от призованото към наследяване лице, че приема наследството по опис, което заявление, за да породи действие, следва да бъде вписано в особената книга на съда по реда на чл.49, ал.1 ЗН. В производството по възстановяване на запазена част от наследството самият опис има доказателствено значение и всяка една от спорещите страни може да доказва различен обем на наследственото имущество от посочения в описа. Наличието на вписано по предвидения в закона ред заявление за приемане на наследството по опис е предпоставка за реализиране на правото да се иска възстановяване на запазена част от наследството в хипотезата на чл.30, ал.2 ЗН. Когато призовано към наследяване дееспособно лице претендира възстановяване на запазената си част от наследството спрямо заветник или надарен, който не е призован към наследяване, посредством това заявление се изразява воля да се брани едно специфично, признато от закона право, а именно правото на възстановяване на запазената част от наследството на посочените в чл.28 ЗН лица, което дава право на наследника по закон да ограничи отговорността си за направените от наследодателя завети само до размера на разполагаемата

част, както и да иска намаляване на извършените приживе от наследодателя дарения до размера на разполагаемата част. Наследственото имущество се обособява като отделна съвкупност с цел да бъде извършена преценка дали с оглед разпоредбите на чл.28, чл.29 и чл.31 ЗН призованото към наследяване лице в качеството си на универсален правоприемник на наследодателя следва да удовлетвори заветите изцяло /т.е. дали същите са извършени от наследодателя в рамките на разполагаемата му част от наследството/, както и дали извършените приживе от наследодателя дарения не накърняват признатото му от закона право на част от наследственото имущество /запазената му част/. Самият закон дава възможност на призованото към наследяване лице, което има право на запазена част от наследството, да ограничи възможността за облагодетелстване с имущество на наследодателя, която може да бъде реализирана безусловно по отношение на призовани към наследяване лица /ТР № от 04.02.2005г. на ВКС по тълк.гр.д.№1/2005г. на ОСГК/, но по отношение на лица, които не са призовани към наследяване съгласно изричната разпоредба на чл.30, ал.2 ЗН следва да бъде предхождана от приемане на наследството по опис. Поради това изискването за приемане на наследство по опис е предпоставка за реализиране на правото да се иска възстановяване на запазена част от наследството само когато наследодателят е извършил дарствени разпореждания или частни завещателни разпореждания, но не и когато завещателното му разпореждане е универсално /в последната хипотеза общото завещателно разпореждане съгласно чл.16, ал.1 ЗН придава на лицето, в полза на което е направено, качеството наследник, а не на кредитор на наследството/, както и когато завещание, което не е било известно, е било открито след приемането на наследството по смисъла на чл.55 ЗН.

5.Съгласно чл.61, ал.1 ЗН приемането на наследството по опис трябва да се заяви писмено пред районния съдия в тримесечен срок, откакто наследникът е узнал, че наследството е открито, като този срок може да бъде продължен от районния съдия до три месеца. Въпросът за значението на приемането на наследството по опис, извършено след срока по чл.61, ал.1 ЗН, но вписано в специалната книга на съда се разрешава противоречиво от различни състави на ГК на ВКС. Според едното становище вписаното в специалната книга на съда въз основа на съдебен акт приемане на наследството по опис може да бъде оспорено от трети лица само досежно обстоятелството дали наследникът е посочил всички известни нему наследствени имоти, но не и по отношение на срока по чл.61 ЗН. Според другото разбиране третите лица, чиито права са засегнати от направения опис и последвалото вписване на приемането на наследството по опис и правните последици от тези факти, могат да заявят това в друго производство, в което процесуалният закон позволява това и да направят възражение за неспазване на предвидения законов срок за приемане на наследството по опис, вкл. в производство по чл.30 ЗН.

ОСГК приема за правилно второто становище като съображенията за това са следните:

Производството по приемане на наследството по опис е едностранно, охранително и в него е недопустимо участие, а оттам и възражения на трети лица. Отправяйки заявление за приемане на наследство по опис до районния съдия, призованото към наследяване лице декларира кога е узнало, че наследството е открито, като представя и доказателства за това, но това негово твърдение не може да бъде оспорвано в производството по чл.61 ЗН от трети лица, дори правата им да са засегнати от правните последици на вписаното приемане по опис.

Съставянето на опис на наследственото имущество и приемането на наследството по опис засягат правната сфера на кредиторите на наследството, както и на лицата, в чиято полза наследодателят се е разпоредил с имуществото си чрез завет или дарение, тъй като има за последица ограничаване отговорността на наследника по закон само до стойността на включеното в описаното имущество, както и като дава възможност правото на възстановяване на запазена част от наследството да бъде упражнено от лицата по чл.28 ЗН и спрямо заветници и надарени, които не са призовани към наследяване. И тъй като тези лица не разполагат с възможност в производството по чл.61 ЗН да оспорят твърденията и доказателствата на призования към наследяване за момента, в който е узнал, че наследството е открито, следва да бъде признато правото им да заявят възраженията си за неспазване на срока за приемане на наследството по опис в производство по чл.30, ал.1 ЗН.

Тези възражения обаче могат да се правят само ако срокът за приемане на наследството не е бил продължен от районния съдия по реда на чл.61, ал.1, изречение второ ЗН, тъй като преценката дали срокът по чл.61, ал.1 ЗН да бъде продължен, се извършва от районния съдия, до когото е отправено искането за вписване на приемането по опис, по негово вътрешно убеждение и при наличието на предвидените в закона предпоставки за това, като на съда, от когото се иска нов срок, е предоставена дискреционна власт - той може да продължи срока според важността на обстоятелствата, посочени от призования към наследяване. Възможност за осъществяване на контрол върху тази преценка в хипотеза, при която срокът е продължен, не е изрично предвидена.

Възраженията за неспазването на срока по чл.61, ал.1 ЗН не могат да се правят и спрямо посочените в чл.61, ал.2 ЗН лица. По отношение на тези лица е предвидено, че приемат наследството само по опис, поради което по отношение на тях предвидения в чл.61, ал.1 ЗН преклузивен срок не намира приложение - те могат да приемат наследството по опис и след като срокът по чл.61, ал.1 ЗН е изтекъл. По отношение на недееспособните срокът следва

да се счита преклузивен от момента, в който отпадне причината за недееспособността и могат да изразяват валидно самостоятелна воля.

По изложените съображения Общото събрание на Гражданската колегия на Върховния касационен съд

Р Е Ш И :

1. Допустимо е искът за установяване нищожност на договор за доброволна делба по смисъла на чл.75, ал.2 ЗН да бъде предявен самостоятелно в отделно исково производство.

2. Договор, с който е постигнато съгласие между съсобствениците за поделяне на съсобствено имущество чрез поставяне в дял на недвижим имот на един от тях, срещу което е поето задължение за издръжка и гледане на друг съделител, представлява договор за делба и не е нищожен, ако е сключен в предвидената в чл.35,ал.1 ЗС форма.

3. При извършено разпореждане със спорното право от съсобственик /съделител/ в полза на друго лице в хода на делбеното производство във фазата по допускане на делбата, се прилагат разпоредбите на чл.226 ГПК /чл.121 ГПК-отм./.

Лице, придобило права по силата на разпоредителна сделка по време на първата фаза на делбения процес след предявяване на иска за делба, може да замести своя праводател само със съгласието на всички съделители.

След влизане в сила на решението по допускане на делбата във фазата по извършването приобретателят участва чрез своя процесуален субституент /прехвърлителя/, ако не изрази воля да встъпи в процеса като подпомагаща страна.

Приобретателят може да участва като главна страна,ако встъпи в делбеното производство по реда на чл.225 ГПК /чл.181 ГПК/отм./.

Приобретателят ще бъде обвързан от решението по извършване на делбата независимо от това дали е встъпил в производството, заместил е прехвърлителя или е участвал в производството чрез своя процесуален субституент. Съсобствеността ще се счита прекратена и по отношение на него, независимо в чий дял ще се падне имотът.

4. Приемането на наследството по опис е материална предпоставка за реализиране правото да се иска възстановяване на запазена част от наследството спрямо заветник или надарен, който не е призован към наследяване.

5. Ползващите се от завещателното разпореждане или дарението лица могат в производството по възстановяване на запазена част от наследството

по чл.30 ЗН да направят възражение за неспазването на предвидения в чл.61, ал.1 ЗН срок за приемане на наследството по опис.

Възражение за неспазване на срока по чл.61, ал.1 ЗН не може да се прави спрямо посочените в чл.61, ал.2 ЗН лица.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на Общото събрание на Гражданска колегия,
ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС
и ПРЕДСЕДАТЕЛ на Г К: КРАСИМИР ВЛАХОВ.....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ: ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА.....о.м.т.2
ТАНЯ МИТОВА.....о.м.т.2
ПЛАМЕН СТОЕВ.....
БОЙКА СТОИЛОВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА.....	23. СВЕТЛА ДИМИТРОВА.....
2. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	24. БОНКА ДЕЧЕВА.....
3. ТЕОДОРА НИНОВА.....о.м.	25. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА.....
4. НАДЕЖДА ЗЕКОВА.....о.м.	26. ЖИВА ДЕКОВА
5. НАДЯ ЗЯПКОВА	27. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....
6. ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА.....о.м.	28. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....о.м.т.2
7. БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....	29. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА
8. СТОИЛ СОТИРОВ	30. ВАСИЛКА ИЛИЕВА
9. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....	31. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....
10. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА.....	32. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
11. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ.....	33. ОЛГА КЕРЕЛСКА
12. СВЕТЛА ЦАЧЕВА.....	34. ЗОЯ АТАНАСОВА
13. СТОЙЧО ПЕЙЧЕВ	35. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
14. ВЕСКА РАЙЧЕВА	36. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
15. ЗЛАТКА РУСЕВА	37. БОРИС ИЛИЕВ
16. ДИЯНА ЦЕНЕВА	38. ДИАНА ХИТОВА.....
17. МАРИЯ ИВАНОВА	39. БОЯН ЦОНЕВ
18. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА	40. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА.....
19. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА.....о.м.т.2	41. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ
20. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....	42. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....
21. МАРИО ПЪРВАНОВ	43. ЛЮБКА АНДОНОВА.....
22. ЕМИЛ ТОМОВ	44. ГЕРГАНА НИКОВА

Особено мнение по т.2 от ТР №3/2013г. на ОСГК на ВКС по тълк.д.№3/2013г.

В т.2 от тълкувателното решение се приема,че договор, с който е постигнато съгласие между съсобствениците за поделяне на съсобствено имущество чрез поставяне в дял на недвижим имот на един от тях, срещу което е поето задължение за издръжка и гледане на друг съделител, представлява договор за делба и не е нищожен,ако е сключен в предвидената в чл.35,ал.1 ЗС форма.

При приемане на това разрешение на поставения въпрос не са взети предвид особеностите на делбата с оглед допустимия от закона начин на уравниване при несъответствие между стойността на реално получения дял от съсобственото имущество и стойността на дела.

Съществуваща съсобственост върху недвижим имот може да бъде прекратена по съдебен ред /чл.341-355 ГПК/,чрез договор за доброволна делба /респ. съдебна спогодба,сключена в делбеното производство/,както и ако всички съсобственици се разпоредят в полза на един от тях или на трето за съсобствеността лице чрез договор за продажба,замяна,прехвърляне на права срещу поемане на задължение за издръжка и гледане или дарение,сключен в предвидената в чл.18 ЗЗД форма за действителност. Извършеното от съсобствениците разпореждане с идеалните им части срещу съответна насрещна престация без да е налице уговорка за подялба на имуществото по установените в ЗН правила,не представлява договор за делба.

Договорът за доброволна делба представлява самостоятелен вид договор, целта на който е всеки съсобственик да получи реален дял от съсобственото имущество, срещу което останалите съсобственици също при възможност получават такъв реален дял, максимално близък по стойност на стойността на дела им в съсобствеността, като с пари се уравнива само неравенството в дяловете, т.е. несъответствието между стойността на получения реален дял и стойността на дела на всеки съсобственик от съсобственото имущество. Това следва от нормата на чл.69, ал.2 ЗН, според която при делбата всеки сънаследник може да иска своя дял в натура, доколкото това е възможно, като неравенството на дяловете се изравнява с пари или имот.Същият принцип е установен и в глава 29 на Гражданския процесуален кодекс при поделяне на съсобственото имущество по съдебен ред. Единственият начин за уравниване, който законът предвижда при делбата на съсобствено имущество,независимо дали ще бъде извършена по съдебен ред,чрез договор за доброволна делба или чрез съдебна делба-спогода, е в пари или имот. В същия смисъл е и предвиденият в разпоредбата на чл.74,ал.3 ЗН начин на преодоляване несъответствието в дяловете на

съсобствениците, довело до увреждане на един от тях с повече от $\frac{1}{4}$ от стойността на дела му-унищожение на договора за делба не се допуска,ако преди постановяване на решението от последната съдебна инстанция делът на увредения бъде допълнен в пари или натура от останалите съделители.Специалната форма за действителност е установена в чл.35, ал.1 ЗС само и единствено за осъществяване на такова разместване на имуществени блага. Законът не установява забрана за извършване на разпореждане с дял от съсобствен недвижим имот срещу поемане на задължение за издръжка и гледане на друг съсобственик, но подобен договор не представлява договор за доброволна делба и следва да бъде сключен в предвидената в чл.18 ЗЗД форма за действителност. Само в този случай договорът ще произведе целяното от страните вещно-правно действие. В тази насока са дадени ръководни указания за съдилищата в ТР №119/3.12.1962г. по гр.д.№109/1962г. на ОСГК на ВС, постановено по реда на чл.17 от Закона за устройство на съдилищата /обн.Изв. бр.92 от 1952г./,в което е прието,че по отношение на доброволната делба следва да се приложат поначало правилата за атакуване на договорите-двустранните сделки,както и в ТР №113 /02.12.1968г. по гр.д.№102/1968г. на ОСГК на ВС,в което е прието,че когато между страните в делбеното производство е постигната спогодба,по силата на която един или няколко от съделителите получават реални части от имота,предмет на делбата,а други от съделителите получават определена сума пари и от обстоятелствата на конкретния случай се вижда,че с постигнатата спогодба се цели да се прехвърли собствеността на имота, то такава спогодба е нищожна като противоречаща на разпоредбата на чл.18 ЗЗД.

Договорът не е нищожен в посочения по-горе смисъл ако наред с уговорката,че отношенията между съсобствениците са уредени и при спазване на правилото за парично или имотно уравнение,някой от съсобствениците е поел и задължението да гледа и издържа друг съсобственик.По отношение на други клаузи на договора, различни от поемане на задължение за парично или имотно уравняване на дяловете,както е прието и в т.8,буква”б” на Постановление №7 от 28.11.1973г. на Пленума на ВС,доколкото тези правоотношения не са предмет на делбата, договорът,респ. съдебната делба-спогодба,трябва да бъдат последвани от сключване на акт в определената от закона форма,когато имотите,предмет на подялба са повече от един и по отношение на някой от тях е постигнато съгласие наред с разпределението на реални дялове и уравнение по предвидения в чл.69,ал.2 ЗН ред да бъде поето и задължение за издръжка и гледане на някой от съсобствениците.

Правоотношенията по поемане на задължение за издръжка и гледане не са предмет на делбата с оглед разпоредбите на чл.69,ал.2 ЗН и чл.74,ал.3 ЗН. Ако от съдържанието на договора е видно,че с него се цели прехвърляне на собствеността на имота,а не подялбата му по установените в ЗН правила,такъв договор не може да произведе целяното от страните правно

действие,ако не е сключен в предвидената в чл.18 ЗЗД форма за действителност-по силата на този текст прехвърлянето на собственост върху недвижим имот трябва да бъде извършено в нотариална форма.

Подпис:

Емануела Балевска

Светлана Калинова

Камелия Маринова

Боян Цонев

Таня Митова

Гъльбина Генчева

Добрила Василева

Теодора Нинова

Дияна Ценева

Веселка Марева

Надежда Зекова

Надя Зяпкова